

Rijksvastgoedbedrijf
Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Productief Groen in Justitiële Inrichtingen

Verdieping
Leefklimaat
in Justitiële
Inrichtingen

16 februari 2021

COLOFON

VERSIE

1.0

DATUM

16 februari 2021

CONTACTPERSOON

Merel Nijhuis
merel.nijhuis@rijksoverheid.nl

Rijksvastgoedbedrijf
Korte Voorhout 7
Den Haag

Met dank aan:

Jules van Vark, RVB
Anna Golubovska, RVB
Stijn Kuipers, RVB
Sacha van Eerten, RVB
Marc Ravesloot, WUR
Jan Hassink, WUR
André van den Oever, PI
Veenhuizen
Medewerkers EZV PI Veenhuizen
Bas Kolkman, DJI
Frank Schaap, PI Zaanstad
Anton de Vreugd, PI Zaanstad
Ali el Hasnaoui, PI Zaanstad
Medewerkers PPC PI Zaanstad
Organisatoren studiedag ‘Groen en
Detentie’ o.l.v. Terra Therapeutica
en Hogeschool PXL
Paul Cooper, UK Ministry of Justice
Colette Carus, RHS

En alle overige personen die mee
hebben geholpen deze verkenning
te realiseren en die zich inzetten
voor productief groen in detentie.

Beeld voorpagina:
PI Veenhuizen, locatie Norgerhaven,
moestuin EZV

Inleiding

*“A garden was one of the few things in
prison that one could control. To plant
a seed, watch it grow, to tend it then
harvest it, offered a simple but enduring
satisfaction. The sense of being the
custodian of this small patch of earth
offered a taste of freedom.”*

- Nelson Mandela

De manier waarop gebouwen en ruimtes worden ingericht heeft effect op de gebruikers. Dit is niet in de minste zin waar voor plekken waar mensen wonen of werken in detentie. Zowel DJI als het RVB streven naar detentie die bedraagt aan de ambities van de overheid op het gebied van het beperken van detentieschade en een zo succesvol mogelijke terugkeer van gestraften in de samenleving. Veiligheid, menswaardigheid en welbevinden zijn hierin belangrijke onderwerpen. Daarnaast is het waarborgen van een veilige en prettige werkplek voor medewerkers van inrichtingen belangrijk. Deze ambities kunnen worden bereikt door het creëren van een positief leefklimaat.

Het leefklimaat in een justitiële inrichting kan worden verbeterd door toepassing van aspecten van de fysieke omgeving die van invloed zijn op het welbevinden en gedrag van justitiabelen en overige gebruikersgroepen van een inrichting. Om grip te krijgen op het belangrijke maar redelijk ongrijpbare onderwerp leefklimaat, is daarom in de zomer van 2020 door het Rijksvastgoedbedrijf het document Leefklimaat in Justitiële Inrichtingen versie 1.0 opgeleverd, waarin aan de hand van enkele thema’s ontwerpintoepassingen voor een positief leefklimaat worden toegelicht.

Productief groen als Leefklimaat

Na publicatie van de eerste versie van het document Leefklimaat bleek een verdieping op het onderwerp groen wenselijk. Welke types groen, naast zichttuinen en luchtplaatsen, zijn nog meer toe te passen in justitiële inrichtingen? Deze vraag vormde de basis van het verslag dat nu voor u ligt.

Op basis van de inzichten van experts en ervaringsdeskundigen zijn de hoofdstukken landschap en natuurtoepassing uitgebreid en toegevoegd om ook productief groen te omvatten. Leefklimaat in Justitiële Inrichtingen versie 2 is in december 2020 voltooid.

Tevens is het kompas voor leefklimaat (zie afbeelding volgende pagina) opgesteld als middel voor gebruiker en ontwerper om grip te krijgen op de hoofdthema’s en een vertaalslag te kunnen maken naar een specifieke locatie. Het subthema productief groen heeft raakvlakken met niet alleen natuurtoepassing en landschap, maar ook met thema’s als autonomie, daglicht, sociaal contact en placemaking.

Definitie productief groen

Productief groen is groentoepassing die een zekere mate van interactie verlangt en daardoor een product oplevert of doel vervult voor de gebruiker, zoals een moes- of kruidentuin, een boomgaard of een wand met kiemen. Daarnaast kan het product van het groen méér zijn dan enkel een appel of een wortel: het groen vormt bijvoorbeeld een middel tot het bereiken van sociale, therapeutische of duurzaamheidsdoelen van de gebruikers.

Deze definitie omvat meer dan simpelweg ‘moestuin’ of ‘eetbaar groen’, maar geeft ook een duidelijke tegenstelling weer met groen als een zichttuin of bomenlaan: groentoepassingen die ook van grote waarde zijn maar een andere functie vervullen voor de gebruiker.

HMP Parc, Verenigd Koninkrijk

Winnaar van de RHS Windlesham Trophy voor de beste gevangenistuin in 2019. Deze prijs wordt sinds 1983 jaarlijks uitgereikt door de Royal Horticultural Society en het Britse Ministry of Justice.

Een verkenning in de wereld van productief groen

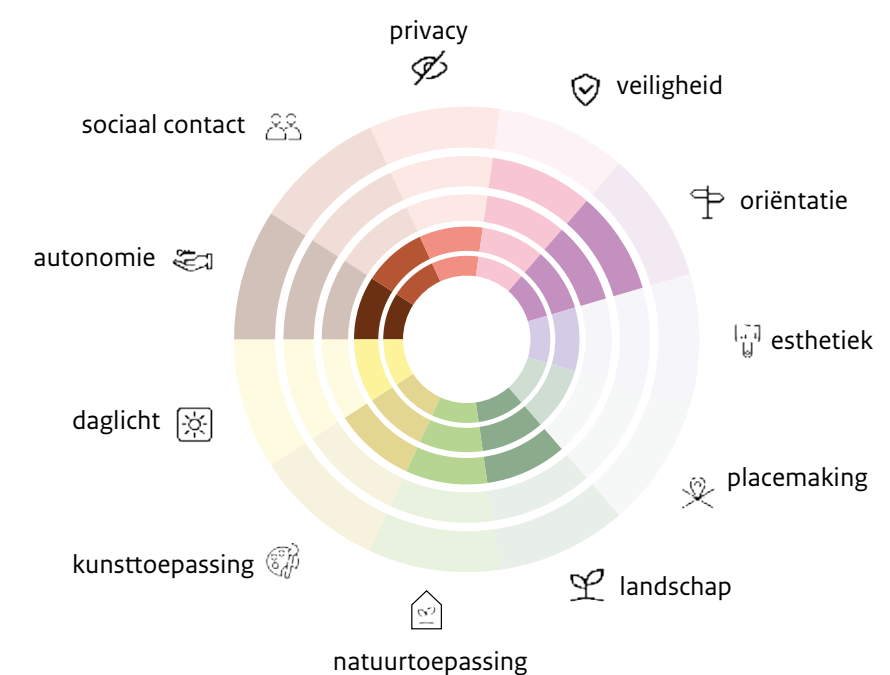
Het verslag dat voor u ligt is het resultaat van een verkenning van enkele maanden in de wereld van productief groen in justitiële inrichtingen. De informatie is voortgekomen uit gesprekken met experts, inrichtingen en gebruikers, desk research, literatuuronderzoek en een locatiebezoek. Hoewel productief groen toepassen in eerste instantie een lastige opgave lijkt, leert de ervaring van deze zoektocht dat een ieder die met productief groen bezig is meer kansen dan beren op de weg ziet en anderen aanspoort dit ook te doen.

Dit document heeft als doel tot inspiratie te dienen voor ontwerpers, gebruikers en een ieder die met productief groen in justitiële inrichtingen te maken heeft. Het is geen wetenschappelijke studie of volledige inventarisatie, maar licht een aantal best practices uit in binnen- en buitenland. Er zijn nog vele en vele andere inspirerende voorbeelden te vinden.

Ook een klein beetje groen maakt al verschil

Deze verkenning heeft plaatsgevonden tijdens de coronapandemie. Dit is een bijzondere tijd, waarin de meeste mensen hebben thuisgewerkt en wellicht een gevoel gekregen hebben van hoe het is om niet de vrijheid te hebben die men normaal gesproken gewend is te hebben. Het is ook niet voor niets dat wandelen, buiten sporten en moestuinieren enorm in populariteit zijn gestegen en kamerplanten niet aan te slepen zijn: mensen zoeken naar groen en verbinding met anderen.

Hoewel de ervaring van een lockdown niet te vergelijken is met tijd doorbrengen in een detentiesetting, verwacht dit wellicht wel een bepaald inzicht. Als we willen streven naar humane detentie, het normaliseren van het gevangeniswezen en het voorbereiden van mensen op hun terugkeer in de samenleving is productief groen een kansrijk middel dat niet over het hoofd mag worden gezien.

50|50 Green Lunteren

Aardbeien gekweekt en geoogst door Leger des Heil cliënten voor de vlaaien van een grote restaurantketen.

Inhoudsopgave

Waarom productief groen?	8
Types productief groen	12
Klein	14
Middel	16
Groot	18
Praktische handvatten	20
Referenties	24
PI Veenhuizen	26
JC Zaanstad	30
PI Vught	32
FPC Oostvaarderskliniek	34
50 50 Green Lunteren	36
Vlaanderen	38
Verenigd Koninkrijk	40

Waarom productief groen?

De keuze om productief groen toe te passen in een inrichting kan vele achtergronden hebben: soms is een medewerker van een PPC-afdeling op zoek naar een zinvolle dagbesteding voor haar patiënten, soms past het in een bewustwordingsprogramma tegen voedselverspilling of komt de wens voor een moestuin bij een herinrichting van buitenruimte naar boven. Hieronder staan een aantal belangrijke redenen voor het toepassen van productief groen samengevat. Het uiteindelijke voordeel van productief groen is altijd meer dan de som der delen.

1. Productief groen als therapie

- **rust**: groen en tuinieren brengen rust, verminderen stress en kunnen zo bijdragen bij aan minder incidenten en verhoogde veiligheid
- **zinvolle dagbesteding**: voor groepen zonder arbeid vormt tuinieren een zinvolle vorm van dagbesteding
- **autonomie**: een eigen project of hobby geeft een zekere mate van controle over de eigen omgeving

2. Productief groen als duurzaamheid

- **voedselverspilling**: zelf voedsel verbouwen creëert bewustzijn en gaat zo verspilling tegen
- **klimaatadaptatie**: meer groen zorgt voor wateropvang en hitereductie
- **natuur en biodiversiteit**: door toepassing inheemse planten, vogelhuisjes, insectenhoeven wordt de natuur ruimte geboden binnen een inrichting

3. Productief groen als educatie

- **softskills**: groen biedt de mogelijkheid te werken aan zachte vaardigheden die belangrijk zijn voor reïntegratie, zoals samenwerken, zorgdragen en verantwoordelijkheid
- **een stap naar werk**: groen biedt mogelijkheden om te werken aan diploma's en beroepsvaardigheden
- **gezonde voeding en natuur**: productief groen biedt de mogelijkheid om te leren over zorgen voor jezelf en de wereld om je heen

4. Productief groen als arbeid

- **verdienmodel**: door te produceren voor de markt kan productief groen ook worden ingezet als betaalde arbeid via In-Made
- **produceren voor het gevangeniswezen**: door voor DJI zelf te produceren, houdt je als organisatie controle op de toevoer van verse voedselproducten
- **innovatie**: belangrijk is om aan te haken bij innovaties en duurzame manieren van produceren, om een product te maken waar de justitiabele en inrichting trots op zijn

PI Leuven Centraal, België

De binnenplaats van PI Leuven Centraal is middels een participatietraject met justitiabelen omgevormd tot een therapeutische kruidentuin.

Bijlmerbajestuin, Amsterdam

Na sluiting van de Bijlmerbajes in Amsterdam is dit terrein tijdelijk gebruikt als een AZC. Door de Stadsgroentenboeren werd hier een tuin aangelegd waar bewoners en buurtbewoners samen konden tuinieren.

Het is zonde om productief groen te zien als een enkel op zichzelf staand concept: de kracht van productief groen ligt juist in het veelzijdige karakter en de aansluiting bij bestaande initiatieven en ambities. Hieronder staan een aantal aanknopingspunten opgenomen waar productief groen een rechtstreekse verbinding mee heeft of kán maken.

Ecologische Voetafdruk DJI

DJI heeft de ambitie haar voetafdruk op de aarde te verkleinen. Daarom is in 2019 het rapport Ecologische Voetafdruk DJI opgesteld. De thema's energie, vervoer, voedsel, goederen en afval zijn hierin belangrijk. De categorie voedingsmiddelen is de grootste materiaalstroom van DJI, waarvan een groot deel verspild wordt (10.000 ton voeding ingekocht in 2019). Er lopen bij DJI verschillende pilots tegen voedselverspilling, waaronder het stimuleren van zelf koken door justitiabelen. Ambitie is om verspilling tegen te gaan en over te stappen op duurzaam voedsel met als hoofdmoot groente en fruit.

(Concept) Routekaart Duurzaamheid DJI

Het RVB stelt per portefeuille de duurzaamheidsdoelen vast doormiddel van een routekaart. De (concept) Routekaart DJI is een uitwerking van wat er nodig is om de vastgoedportefeuille DJI in 2030 50% CO2 neutraal te maken en nagenoeg 100% in 2050. Deze doelstellingen volgen uit de Klimaatwet.

Evidence-Based Design

Er is reeds veel onderzoek gedaan naar het effect van de omgeving op het welzijn van mensen. Evidence-based design in ziekenhuizen (voor sneller herstel) en kantoren (voor hoger welzijn en productiviteit) is een geaccepteerd en vaak toegepast concept. Het belang van groen komt in Evidence-Based design steevast naar voren. Ook bij DJI projecten is dit concept niet onbekend, zoals de door de Omgevingspsycholoog opgestelde Toolkit Inrichting Luchtplaatsen waarin wordt uitgegaan van biophilic design.

Uitgangspunten ruimtelijke kwaliteit Rijksvastgoed

Het RVB hanteert een eenduidige definitie van ruimtelijke kwaliteit, deze is opgesteld uit gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde. Het creëren van maatschappelijke meerwaarde is tevens een belangrijke pijler in RVB projecten.

Bestaande initiatieven

Zoals ook zichtbaar wordt in deze verkenning is productief niets nieuws en wordt het reeds op verschillende manieren toegepast in detentiesettings. Uitdaging is om hierop voort te bouwen.

Uitgangspunten ruimtelijke kwaliteit Rijksvastgoed

Rapport ecologische voetafdruk DJI

Types productief groen

De term productief groen omvat een breed spectrum aan toepassingen en activiteiten rond eetbaar groen, moestuinieren en landbouw. Om te laten zien dat voor elk soort ruimte, gebruiker en doel een passende toepassing denkbaar is, zijn een aantal voorbeelden van ontwerpinpassingen opgenomen op de volgende pagina's. Deze dienen als een middel om als gebruiker of ontwerper verder na te denken over mogelijke toepassingen en niet als 1-op-1 oplossingen.

a. Klein (vanaf <1 m²)

kiemen en kruiden

b. Middel (1-100 m²)

moestuinieren binnen de perimeter

c. Groot (vanaf > 100 m²)

voedselproductie binnen en buiten de perimeter

PI Veenhuizen

Close-up van de rijke oogst van de tomatenplanten in de EZV moestuin van PI Veenhuizen.

Klein

kiemen en kruiden

- niet veel ruimte nodig om groen in te passen
- makkelijke planten en weinig kans op misoogst, dit voorkomt teleurstelling en is daardoor ook zeer geschikt voor kwetsbare justitiabelen
- continue oogst: binnen een paar dagen of weken resultaat. Daardoor ook geschikt voor justitiabelen met korte verblijfsduur
- product direct door justitiabelen te gebruiken
- mogelijk zonder gebruik van gereedschappen, bijv. d.m.v. het toepassen van hydrocultuur

weinig ruimte en tijd

Zelfs met weinig ruimte of tijd is productief groen toepassen mogelijk, bijvoorbeeld met kiemen op cel of bij de leefafdeling.

veilig & makkelijk

Toepassing mogelijk zonder gebruik van gereedschappen, met veilige gewassen en geen onkruid. Weinig begeleiding nodig en weinig kans op falen.

verantwoordelijkheid

Door plaatsing op cel of in leefafdeling kan verantwoordelijkheid voor zorg kan bij justitiabelen liggen. Draagt bij aan het zorgdragen voor de omgeving.

vanaf $< 1 \text{ m}^2$

direct bruikbaar

Direct te gebruiken door justitiabelen. Zo vormt het een gezonde toevoeging op de maaltijd en draagt het bij aan een huiselijke sfeer.

Bijvoorbeeld

Tuinkers op de vensterbank

Sla op hydrocultuur in de
bezoekkamer

Keukenkruiden op een
leefafdeling

Verse muntthee van eigen plant

Middel

moestuinieren binnen de perimeter

1 tot 100 m²

- meer ruimte biedt mogelijkheid voor een volle grond moestuin of moestuinbakken
- recreatief, therapeutisch of als dagbesteding in te zetten
- onder begeleiding of zelfstandig
- toepasbaar in bestaande groenruimtes, als luchtplaats of patio bij leefafdeling
- flexibel (kleine tuin of in bakken) of van meer permanent karakter (volle grond moestuin)

het hele jaar door

In een tuin is altijd wat te doen en creëer je een fijne verblijfsplaats. Met een kas verleng je het oogstseizoen.

besloten plek

Veilige, rustige plek voor recreatie of als luchtplaats, met als bijkomend voordeel groenten en productieve dagbesteding.

in bakken

Met een bak van 1 m² bij een woonafdeling kan je al groenten verbouwen. Ook op versteende oppervlakte of vervuilde grond, makkelijk te verplaatsen en geschikt voor mensen met beperking.

autonomie

Een moestuin die zelf of gezamenlijk wordt onderhouden verschaft autonomie en zo kan bijdragen aan de leefkwaliteit van langgestraften.

Bijvoorbeeld

Moestuin met kleine eigen tuintjes en wandelpad (Proefeiland)

Moestuin als eigen luchtplaats voor EZV-afdeling (PI Veenhuizen)

Kleine tuintjes in zelfgebouwde bakken (Stads-groentenboeren)

Gezamenlijke moestuin met tuintherapie (PI Wortel)

Groot

voedselproductie binnen en buiten de perimeter

vanaf >100 m²

- op grotere schaal kan groen dienen als zinvolle arbeidsbesteding
- verbouwen voor het gevangeniswezen zelf: in-house productie van verse levensmiddelen
- mogelijkheid bieden opleiding, bijv. groenvoorziening of hop verbouwen
- mogelijkheid aan te haken bij innovaties en duurzame landbouw initiatieven
- creëren van een product waar justitiabele en inrichting trots op kunnen zijn en dat meerwaarde heeft voor de omgeving

duurzaam

Op grotere schaal groenten verbouwen biedt de mogelijkheid de nutriëntenkringloop te dichten en bij te dragen aan natuur.

voor de markt

Voedselproductie kan dienen als verdienmodel wanneer er geproduceert wordt voor de markt of voor gebruik binnen het gevangeniswezen.

educatie

Werken met groen kan mogelijkheid bieden tot een opleiding en het opdoen van werkervaring en vergroot zo de kans op werk na de strafperiode.

zinvolle arbeid

Tijdens het werken in de tuin worden ook softskills aangeleerd die belangrijk zijn voor reïntegratie, zoals samenwerken en zorgdragen.

Bijvoorbeeld

Het kweken van oude appelrassen in een boomgaard

Biologische aardbeien verbouwen voor restaurants (50|50 Green Lunteren)

Hop verbouwen in combinatie met een MBO-opleiding (PI Veenhuizen)

Gezamenlijke moestuin met tuintherapie (PI Wortel)

Praktische handvatten

Het werken met productief groen in de setting van een justitiële inrichting kent uitdagende kanten en praktische bezwaren op het gebied van veiligheidsrestricties, tijd, begeleiding, budget en het gevaar van afnemend enthousiasme. Uit gesprekken met verschillende inrichtingen waar productief groen succesvol is, bleek echter dat ook met inachtneming van deze bezwaren er veel mogelijk is op het gebied van productief groen en dat in het omdraaien van de bezwaren vaak juist de kracht van een project schuilt.

Veiligheid op één

Uiteraard staat veiligheid van justitiabelen, personeel en bezoekers altijd voorop in een PI. Maar ook met inachtneming van veiligheidseisen is het toepassen van productief groen op de meeste plekken mogelijk. Denk kritisch na over de volgende punten en bouw hierin op de expertise van medewerkers en ervaringsdeskundigen:

Gereedschappen

Het gebruik van gereedschap is een veelgehoord bezwaar in detentiesetting. Gebruik verschillende teeltmethodes voor verschillende types regimes: zo kan hydroponics (kweken op water) ingezet worden voor justitiabelen die niet met gereedschappen mogen of kunnen werken. Het werken met gereedschappen kan ook opbouwend naarmate het vertrouwen toeneemt.

Plantensoorten

Niet alle plantensoorten zijn geschikt voor toepassing in een PI omdat ze bijvoorbeeld gedroogd en gerookt of tot alcohol gestookt kunnen worden. Ga per regime na welke plantensoorten geschikt zijn en zorg voor goede begeleiding en toezicht. Vaak hangt de geschiktheid van een type plant af van de plaatsing en begeleiding: een appelboom op een luchtplaats is minder geschikt dan in een boomgaard waar justitiabelen gericht werk uitvoeren.

Begeleiding

De mate waarin begeleiding wordt verlangd verschilt per regime en per type groen. Zo kan een moestuin voor PPC-patiënten onderdeel vormen van 1-op-1 therapie die daar al wordt geboden en kan het een zelfstandige recreatieve functie vervullen voor langgestraften. Soms verlangt het type groen ook een opleiding vanuit de medewerkers: voor een boomgaard is meer kennis en begeleiding nodig dan voor een krop sla. Benut hiervoor ook de

Hydrokorrels

Door gewassen te kweken in hydrokorrels zijn er geen gereedschappen nodig bij het werken in de tuin.

JC Zaanstad

Courgetten in de PPC moestuin van JC Zaanstad, die sinds de aanleg al in grootte is verdubbeld vanwege het enthousiasme bij medewerkers en justitiabelen.

Participatie - doe het samen!

Een justitiële inrichting is geen blanco canvas maar een plaats waar een diverse groep mensen werkt en leeft. Productief groen projecten worden sterker als ze niet alleen vóór maar ook dóór de gebruikersgroepen worden bedacht, opgezet en onderhouden.

Succes & enthousiasme

Participatievergroot de betrokkenheid van medewerkers en justitiabelen en geeft daarmee het project een grotere kans tot slagen. Samen ontwerpen en maken geeft eigenaarschap en trots over het project.

Verbinding

Samen zorg dragen voor project draagt bij aan een betere band tussen justitiabelen en personeel en kan zo onder andere werkplezier en veiligheid vergroten.

Creativiteit

Doe een beroep op creativiteit en ga uit van in-house kennis: veel justitiabelen hebben van huis uit een opleiding die van pas kan komen. Zorg hierbij voor een goede basis met uitbreidmogelijkheden: het is makkelijker om een plek te hebben waar basisfaciliteiten al klaar liggen (bijvoorbeeld wateraansluiting) dan dit achteraf te moeten toevoegen. Ook bij beperkte middelen kan creativiteit worden ingezet, bijvoorbeeld door het zelf bouwen met gerecyclede materialen.

Trotse medewerkers van JC Zaanstad met een reuzecourgette uit de PPC moestuin. Deze foto komt uit de nieuwsbrief van DJI.

Referenties

Tuinieren in justitiële inrichtingen is niks nieuws en gebeurt al op verschillende manieren in vele instellingen in Nederland en daarbuiten. Elke locatie en doelgroep is anders en vaak komen de mooiste projecten juist tot stand door de creativiteit en daadkracht van medewerkers en justitiabelen samen. Om het thema meer te laten spreken worden op de volgende pagina's een aantal referenties gepresenteerd, die elk uniek en inspirerend zijn op hun eigen manier.

Nederland

PI Veenhuizen
Moestuin EZV, preiboerderij & bajesbier

JC Zaanstad
Moestuin & moestuinbakken PPC, schapen

PI Vught
Groene oase & kiemgroentenproject PPC

FPC De Oostvaarderskliniek
Therapeutische moestuin

50|50 Green Lunteren
Leger des Heils reïntegratietuin

Buitenland

Vlaanderen
Groenpilots PI Wortel, PI Leuven en PI Hasselt

Verenigd Koninkrijk
Windlesham Trophy, natuur en voedselproductie

PI Leuven Centraal, België

Moestuinbakken op de binnenplaats van PI Leuven Centraal in Vlaanderen. De tuin wordt door justitiabelen zelf onderhouden.

Luchtfoto Veenhuizen locatie Norgerhaven, omhekte PI omringd door bomen en weilanden.

PI Veenhuizen

moestuin, preiboerderij en bajesbier

“We hadden een paar doorgeschoten aardappels liggen in de keuken. Toen hebben we die maar in de grond gestopt.”

- Justitiabele EZV afdeling PI Veenhuizen

Achtergrond

PI Veenhuizen is in vele opzichten een bijzondere PI. Het gevangenisdorp Veenhuizen wordt gekenmerkt door de ruime opzet in het groen en staat op de nominatie voor UNESCO werelderfgoed als een van de historische Koloniën van Welstand uit het begin van de 19de eeuw. De PI bestaat uit 2 locaties, Norgerhaven en Esserheem, beiden hebben een capaciteit van rond de 240 justitiabelen. Niet alleen de historie en de ligging tussen weilanden en bossen verbindt de PI met de natuurlijke omgeving, maar ook de centrale luchtplaats met oude bomen, het gebrek aan muren, waardoor vrij uitzicht mogelijk is en het opendeur beleid bevorderen dit gevoel.

Productief groen

Van oudsher is de connectie tussen Veenhuizen en groen al aanwezig. PI Veenhuizen zijn verschillende vormen van productief groen aanwezig met verschillende doelen en schaal. Zo voert een deel van de justitiabelen arbeid uit in agrarisch bedrijf Eerste Wijk, wordt er groenonderhoud op het terrein en in de buurt i.s.m. Staatsbosbeheer gedaan en is er een moestuin.

Kolonie Veenhuizen begin 19de eeuw (Nationaal Archief)

Entree locatie Esserheem

Centrale luchtplaats, Norgerhaven

Hopteelt PI Veenhuizen

Aardappelveld, Eerste Wijk Veenhuizen

Hopveld, Eerste Wijk Veenhuizen

Agrarisch bedrijf Eerste Wijk

Eerste Wijk is het agrarisch bedrijf waar een deel van de justitiablen van PI Veenhuizen arbeid verricht. Ook andere groepen, zoals mensen met een taakstraf en uit het AZC, werken op deze plek. De zogenoemde 'preiboerderij', waar ook aardappelen en andere gewassen worden geteeld, levert aan een grote supermarktketen en vormt zo een verdienmodel. Sinds kort wordt er ook biologische hop geteeld, waar bier van wordt gebrouwen in een lokale brouwerij. Gedetineerden kunnen een opleiding volgen i.s.m. een MBO in de buurt en komen na het uitzitten van hun straf dankzij de werkervaring en de opleiding makkelijk aan een baan.

Foto onder: preiveld Eerste Wijk Veenhuizen

Foto's rechts (v.b.n.b.): brouwerij Maallust, preiverwerking, hoprijen

Moestuin EZV, locatie Norgerhaven

Deze ommuurde binnentuin gelegen naast de Extra Zorgvoorziening van PI Veenhuizen fungeert naast moestuin als een veilige plek voor de bewoners, voor wie de centrale luchtplaats ongeschikt is vanwege mentale of fysieke problemen. Bewoners hebben vrije toegang tot de tuin en onderhouden deze onder leiding van één vrijwilliger. Ook personeel staat enthousiast tegenover de moestuin en nemen zaden en kleine plantjes mee om hier uit te planten.

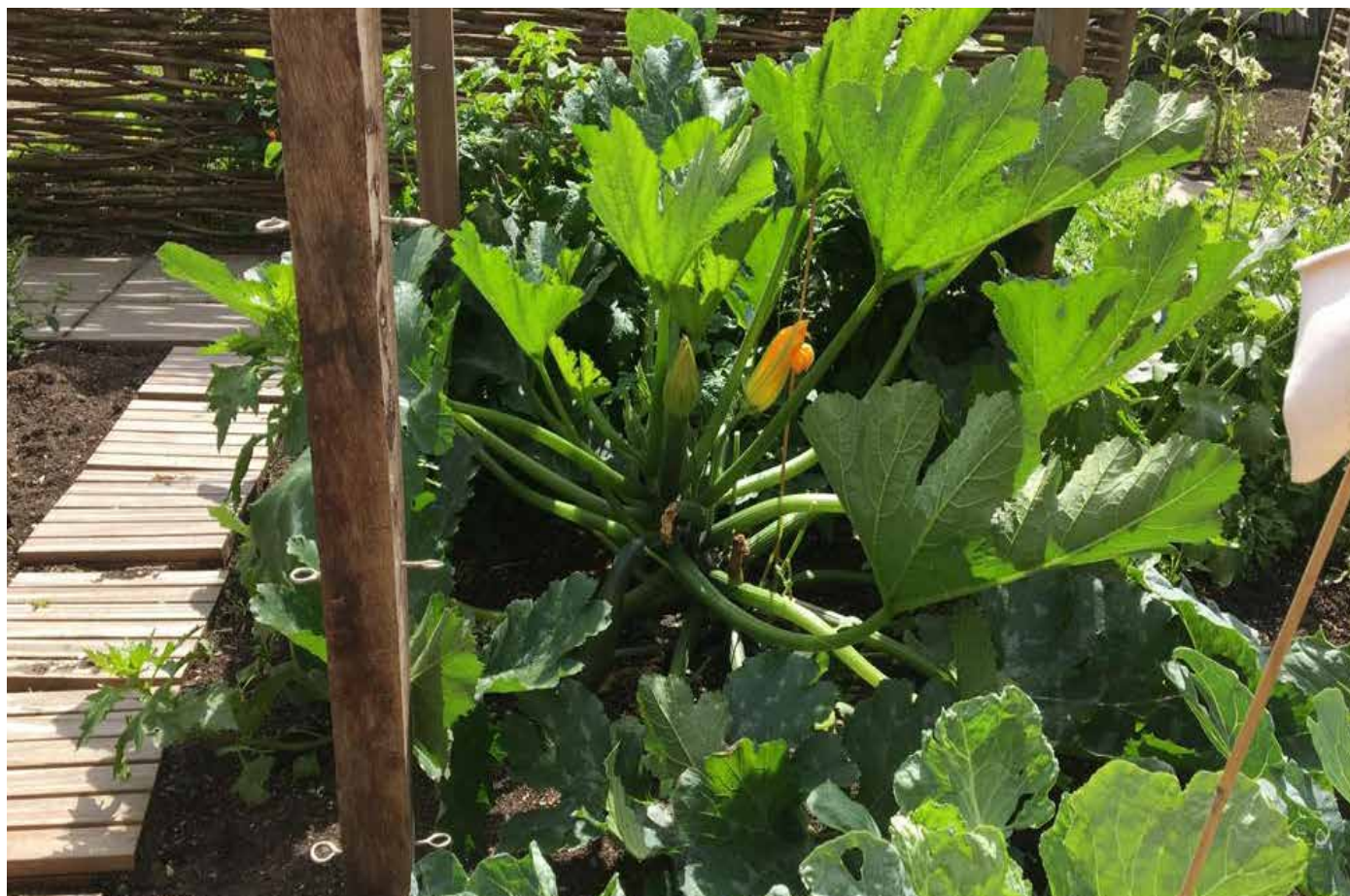
Naast bedden voor planten, bevat de moestuin een compostbak, vogelhuisjes, een vijver, passend muurschilderingen en een picknicktafel.

Foto's: diverse kanten van de EZV moestuin PI Veenhuizen in de zomer

Pompen en Oostindische Kers in de PPC moestuin van JC Zaanstad

PPC Moestuin JC Zaanstad

JC Zaanstad

schapen, tuinen en moestuinbakken

“Als je goed kijkt, kun je iedere dag iets moois zien.”

- Ali el Hasnaoui

Medewerker PPC moestuin, JC Zaanstad

Achtergrond

JC Zaanstad nieuw complex (oplevering 2016), nabij Amsterdam met een maximum van 1000 justitiabelen. Het motto van de inrichting is ‘binnen beginnen om buiten te blijven’: er zijn vele projecten op het gebied van inzet op reïntegratie en terugkeer in de samenleving.

Productief groen

Bij oplevering is bij JC Zaanstad een kleine moestuin aangelegd, te gebruiken door de PPC afdelingen. Inmiddels is deze tuin in grootte verdubbeld en zijn er ook moestuinbakken geplaatst op de patio's bij de PPC leefafdelingen. Deze bakken zijn om aanvraag beschikbaar en zijn zo naar vraag te plaatsen of te verwijderen. Ook het personeel is enthousiast over de moestuin, een deel van de oogst werd zelfs mee naar huis genomen.

Foto's rechts: schapen grazen tussen luchtplaats en hek voor de muur (uit video loslaten lammetjes, RTV Noord)

Onderste foto's: oogst uit de PPC moestuin: aardappels, courgetten, komkommers en tomaten

Rucola telen in hydrokorrels

PI Vught

groene oase & kiemenproject

Achtergrond

Het vinden van passende en voldoende dagbesteding voor Penitentiair Psychiatrisch Centrum (PPC) patiënten is iets waar medewerkers op extra zorg afdelingen voortdurend naar op zoek zijn. Dit nog uit te voeren project is een idee dat tot stand is gekomen door onderzoekers van de Wageningen Universiteit Onderzoeksgroep Groen en Welbevinden voor een PPC afdeling van PI Vught.

Productief groen

In een ruimte van 15m2 wordt een groene oase gerealiseerd die rust uitstraalt en ook kan worden gebruikt als bezoekerimte. Door simpele gewassen te kweken op hydrokorrels zijn er geen gereedschappen nodig en wordt de kans op een succesvolle oogst in een tijdsspanne die makkelijk te overzien vergroot, wat deze methode zeer geschikt maakt voor kwetsbare patiënten met een laag zelfbeeld.

Een teeltsysteem met hydrokorrel met onder andere bieslook en aardbeien (ontwerp Marc Raveslout, WUR)

Foto's links: futuristisch sla telen op acquaponics

Foto's rechts: aardbeien en bonen in hydrokorrels

Luchtfoto complex en tuinen FPC de Oostvaarderskliniek

FPC Oostvaarderskliniek

therapeutische moestuin

Achtergrond

Forensisch Psychiatrisch Centrum (FPC) de Oostvaarderskliniek in Almere is een inrichting waar de tbs-maatregel wordt uitgevoerd. Patiënten krijgen hier behandeling met als doel een veilige terugkeer in de maatschappij. Bij deze doelgroep staat de afweging tussen mogelijkheden in therapie en veiligheid van patiënten en medewerkers altijd centraal.

Productief groen

Het terrein kent verschillende types tuinen waar de patiënten kunnen verblijven of activiteiten kunnen verrichten, zo is er een centrale esplanade met daaraan twee moestuinen, een wandeltuin en een sportveld en zijn er patio's bij de leefafdelingen. Met deze diverse soorten groen wordt getracht het leven buiten de inrichting na te bootsen, met in het achterhoofd de patiënten voor te bereiden op terugkeer in de samenleving. De twee moestuinen vormen onderdeel van het behandelingsprogramma en patiënten worden hierin begeleid door tuintherapeuten.

Moestuin FPC de Oostvaarderskliniek

Ontwerp buitenruimte FPC de Oostvaarderskliniek

Tuin FPC de Oostvaarderskliniek

Bedden met kroppen sla, 50|50 Green Lunteren.

50|50 Green Lunteren

reintegratietuin Leger des Heils

“Kijk maar eens waar je in het dagelijks leven geen in hebt: een klus die te groot is, een klus die niet lukt. Moestuiniëren is natuurlijk hartstikke leuk, maar wordt snel alleen maar onkruid wieden.”

- Marc Ravesloot, onderzoeker WUR & trekker 50|50 Green Lunteren

Voor het project 50|50 Green Lunteren werd een voormalig kerstbomenveld omgevormd tot vruchtbare productietuin. Op het terrein van bijna 9 hectare werd een divers scala aan onbespoten gewassen gekweekt door cliënten van het Leger des Heils. De cliëntgroep bestaat uit mensen met afstand tot de arbeidsmarkt, fysieke beperkingen of verslavingsproblematiek en het werk is gericht op reïntegratie. Door te leveren aan een grote restaurantketen vormde de tuin een verdienmodel voor het Leger des Heils. Het opdelen van het terrein in kweekkamers met korte bedden maakte dat het werk te overzien was en stimulerend bleef. Door als een van de eerste in Nederland quinoa te telen en zo deel uit te maken van innovatie werd een gevoel van trots en eigenwaarde gecreëerd bij de cliënten.

Aardbeienoogst, 50|50 Green Lunteren

Foto's (v.b.n.b., v.l.n.r): teelt van eetbare bloemen, krat met geoogste rabarber voor La Place vlaaien, veld met quinoa, veld met venkel in een teeltkamer

PI Leuven Centraal, therapeutische kruidentuin

Vlaanderen

groenpilots: PI Hasselt, PI Wortel en PI Leuven

Achtergrond

Bij onze zuiderburen zijn enkele pilots gestart op het gebied van productief groen in justitiële inrichtingen, onder andere in PI Wortel, PI Hasselt en PI Leuven Centraal. De pilots in deze PI's vallen een onderzoeksproject van landschapsbureau Terra Therapeutica. De tuinen in Wortel en Leuven zijn reeds gerealiseerd. De projecten worden continu gemonitord en leveren zo veel praktische inzichten op over wat productief groen succesvol maakt.

PI Wortel: 't Peike

In PI Wortel is een moestuin van 130 m2 aangelegd voor justitiabelen die geen dagprogramma hebben en daardoor veel tijd op cel doorbrengen. Er wordt gewerkt in groepen

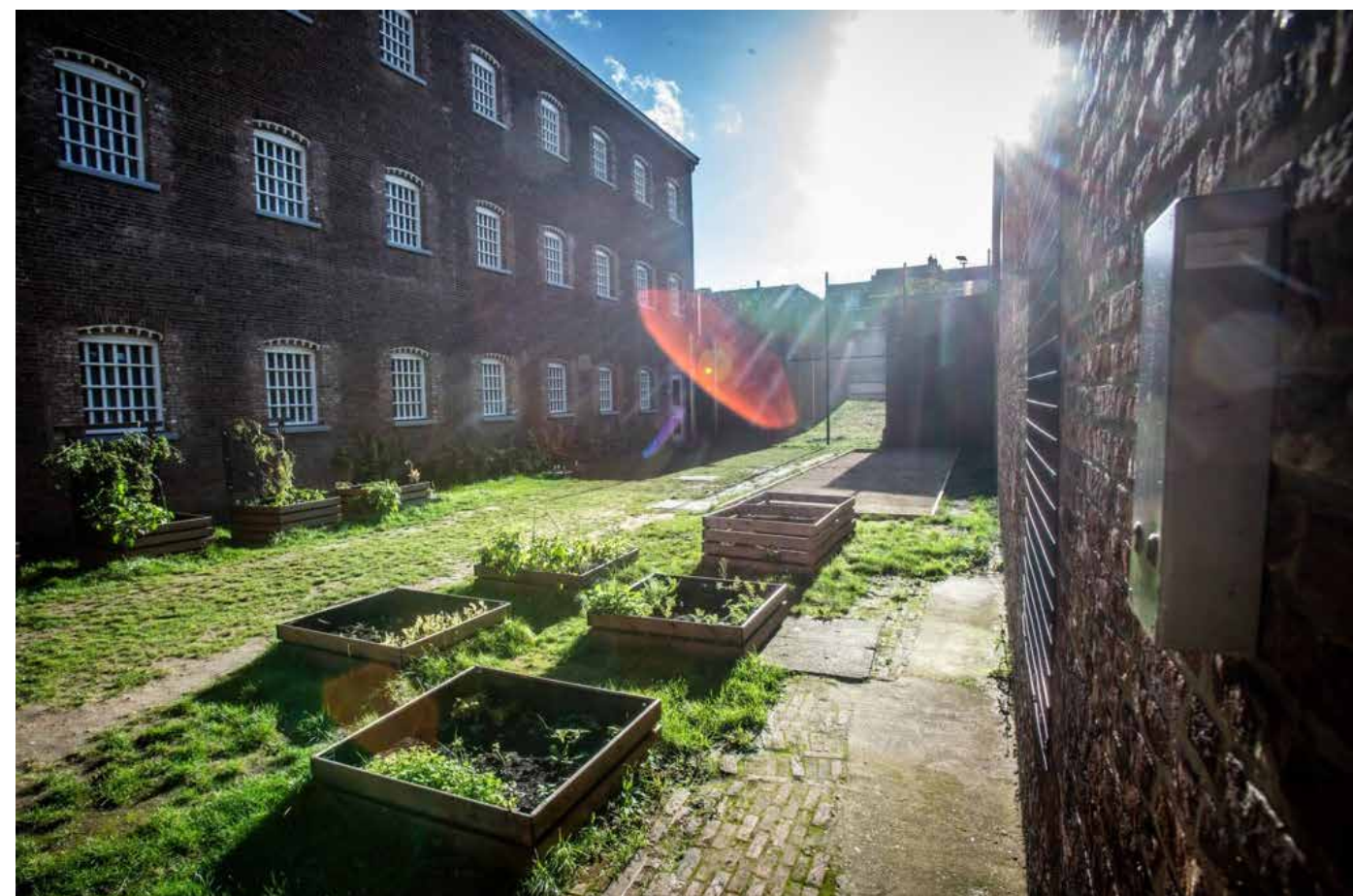
van 5 in sessies van 3 uur, onder begeleiding van een vrijwilliger en een student ergotherapie. Het is via deze tuin gelukt de groep kwetsbare groep justitiabelen te bereiken en op weg te helpen naar reïntegratie.

PI Leuven Centraal

De centrale binnenplaats is van bestraatte monotone luchtplaats omgetoverd tot een therapeutische tuin, met verschillende kruiden, planten en prettige zitplaatsen. Bijzonder is dat de tuin middels een participatieproces tot stand is gekomen: zowel ontwerp als uitvoering is samen de 100 justitiabelen van de afdeling en medewerkers gedaan, onder begeleiding van een student ergotherapie en landschapsontwerpers.

PI Wortel, moestuin 't Peike

PI Leuven Centraal

Insectenhotel HMP Parc

HMP & YOI Parc

Verenigd Koninkrijk

biodiversiteit, natuur en voedselproductie

Achtergrond

Groot-Brittannië

Britten staan wereldwijd bekend om hun passie voor tuinieren. Dit is ook terug te zien in het Britse gevangeniswezen: verschillende programma's rond productief groen zijn te vinden in de meer dan 100 gevangenissen van het land. Enkele initiatieven zijn een jaarlijkse biodiversiteitsprijs, *a pond for every prison* (een vijver voor elke gevangenis), het aanleggen van boomgaarden, het kweken van bomen en het uitplanten in natuurgebieden en het produceren van voedsel voor het gevangeniswezen zelf.

HMP & YOI Parc, Wales

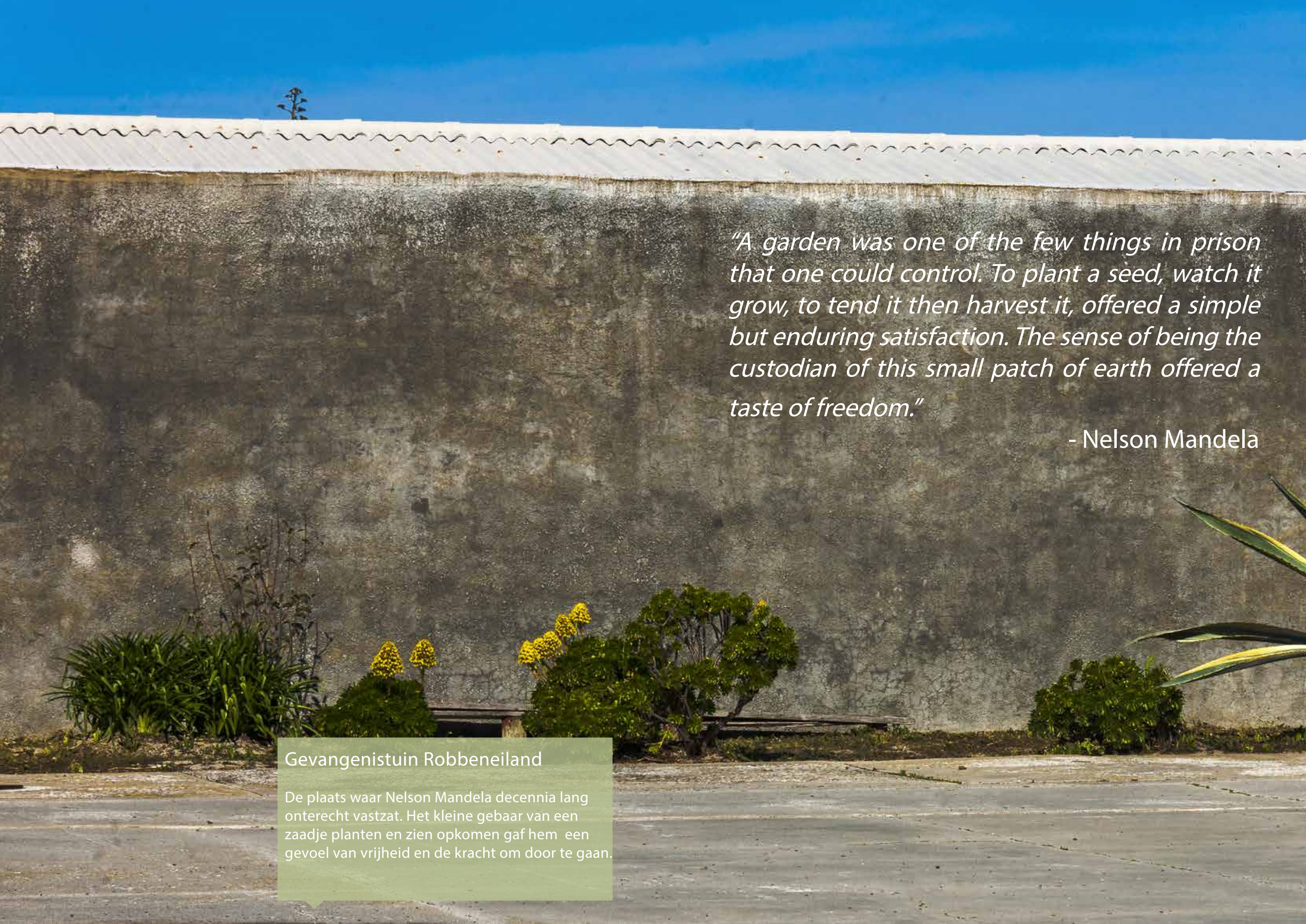
De Royal Horticultural Society looft jaarlijks een prijs uit voor de mooiste gevangenistuin, de Windlesham Trophy. In 2019 werd deze prijs gewonnen door HMP & YOI Parc. Op het terrein binnen de muren zijn moestuinen in bakken gemaakt die onderhouden worden door een groep van 15 justitiabelen, die ook een opleiding volgen in groenvoorziening. De groenten worden gebruikt in de keuken. Ook zijn er borders met wilde bloemen, insectenhoeven, bijenkorven, een compostsysteem en een vijver en wordt er zo veel mogelijk zelf gebouwd met recyclede materialen als oude pallets.

Boven: HMP Rye Hill

Boven: HMP & YOI Parc

"A garden was one of the few things in prison that one could control. To plant a seed, watch it grow, to tend it then harvest it, offered a simple but enduring satisfaction. The sense of being the custodian of this small patch of earth offered a taste of freedom."

- Nelson Mandela

Gevangenistuin Robbeneiland

De plaats waar Nelson Mandela decennia lang onterecht vastzat. Het kleine gebaar van een zaadje planten en zien opkomen gaf hem een gevoel van vrijheid en de kracht om door te gaan.

